

บทที่ 3

การจำกัดการทำและเผยแพร่โพลเลือกตั้ง

ในปัจจุบัน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากการทำและเผยแพร่โพลดูเหมือนจะมีบทบาทมากขึ้นจนกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของประชาชนโดยส่วนใหญ่ไปแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการรับรู้โดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ซึ่งการทำและเผยแพร่โพลในต่างประเทศมีพัฒนาการมาเป็นเวลานาน จนตกลึกเป็นมาตรฐานหรือหลักเกณฑ์สำหรับควบคุมองค์กรที่ทำและเผยแพร่โพล ขณะที่แม้ในประเทศไทยจะไม่ได้มีพัฒนาการที่ยาวนานเช่นในต่างประเทศ แต่การทำและเผยแพร่โพลก็เกือบจะไม่แตกต่างไปจากประเทศที่พัฒนาแล้วและน่าจะถือได้ว่าอยู่ในระดับสากล เพียงแต่ยังขาดมาตรฐานหรือหลักเกณฑ์ในการควบคุมการทำและเผยแพร่โพลที่ชัดเจน ในบทนี้จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความหมาย ความเป็นมา ประเภท และกระบวนการทำและเผยแพร่โพล ตลอดจนหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการทำและเผยแพร่โพลเลือกตั้งทั้งในต่างประเทศและประเทศไทย เพื่อประกอบการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นอันจะนำไปสู่การแก้ไขให้ถูกต้องต่อไป

1. ข้อความคิดว่าด้วยโพล

1.1 ความหมายของโพล

คำว่า “โพล” (Poll) มาจากรากศัพท์เดิมหมายถึง “หัว” ใน International Encyclopedia of Government and Politics, Encyclopedia American (1994 Volume 22), A Modern Dictionary of Sociology โดย Theodorson & Theodorson, The Practice of Social Research โดย Earl Babbie, Methods of Social Research โดย Kenneth D. Bailey, และ An Introduction to Surveys โดย Weisberg H.F. and Bowen B.D. ตลอดจน G.K. Roberts และ J.C. Plano et al. ให้ความหมายของคำว่าโพลเป็นคำเดียวกันกับคำว่า “Public Opinion” หรือ “Survey Research” ซึ่งความหมายของคำว่า “Public Opinion” ที่ได้ให้ไว้ในพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาฉบับราชบัณฑิตยสถาน (อังกฤษ - ไทย) ระบุว่าหมายถึง “การหยั่งเสียงมติมหาชนด้วยวิธีการลงคะแนน” ดังนั้น จึงอาจพอสรุปได้ว่าโพล คือ วิธีวิจัยวิธีหนึ่งซึ่งอาจเป็นเรื่องความเห็นทางการเมืองหรือเรื่องอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวกับการเมืองก็ได้ แต่ต้องเป็นเรื่องที่เป็นประเด็นปัญหาที่ยังถกเถียงหรือตกลงกันยัง

ไม่ได้ (live issue) และโพลไม่ใช่บรรทัดฐานของสังคม เช่น การสำรวจมติหรือท่าทีของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในกลุ่มที่สุ่มเป็นตัวอย่างก่อนการเลือกตั้งเพื่อทำนายผลการเลือกตั้ง (pre-election poll) หรือทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการทำแท้ง เป็นต้น¹

1.2 ความเป็นมาของโพล

สำหรับประวัติความเป็นมาของโพลนั้น ไม่มีใครระบุได้ว่าการทำสำรวจโพลครั้งแรกของโลกเกิดขึ้นเมื่อใด แต่หลักฐานที่ปรากฏในคัมภีร์ของชาวคริสต์ระบุว่า การทำสำมะโน (Census) เกิดขึ้นโดยโมเสสที่ภูเขาซีนาย ต่อมาชาวโรมันได้อาศัยสำมะโนเหล่านี้เพื่อจัดเก็บภาษีจากประชาชน นอกจากนี้ การทำสำมะโนแรก ๆ ในปี ค.ศ. 1086 หรือ พ.ศ. 1629 ประเทศอังกฤษใช้เพื่อทำบัญชีรายชื่อผู้ครอบครองที่ดิน²

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 การทำสำรวจทางสังคม (Social Survey) ได้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากโดยนักวิจัยอิสระและหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาลในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา เพื่อศึกษาค้นหาเงื่อนไขทางสังคมและแก่นแท้ของความยากจน ต่อมาไม่นานนักหนังสือพิมพ์และพรรคการเมืองต่าง ๆ เริ่มทำโพลแบบง่าย ๆ ในสหรัฐอเมริกา ขณะที่การทำวิจัยตลาดเองก็เริ่มต้นขึ้นด้วย³

ประเทศสหรัฐอเมริกาเริ่มการทำโพลเลือกตั้งหรือการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการลงคะแนนเสียงอย่างง่าย ๆ มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1824 หรือ พ.ศ. 2367 ที่เรียกกันว่า straw poll ซึ่งจัดทำขึ้นโดย The Harrisburg Pennsylvanian และปัจจุบันองค์กรทำโพลในสหรัฐอเมริกามีเป็นจำนวนมาก เช่น Quinnipiac Polls, The Pew Charitable Trusts, The Harris Poll, Nielsen Ratings, Zogby International, Rasmussen Reports, Greenberg Quinlan Rosner, Public Opinion Strategies, The National Opinion Research Center และ Public Agenda แต่ที่มี

¹ "นักการเมือง-นักทำโพล ใครฆ่าใคร?", ผู้จัดการรายสัปดาห์ (25 พฤศจิกายน - 1 ธันวาคม 2539), น. 42; "นิดาเบีร่งโพลล์การเมือง," กรุงเทพธุรกิจ (28 พฤศจิกายน 2543), น. จุดประกาย 1 และพิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ, โพลและสังคม (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมาธรรม, 2543), น. 15-18.

² นพดล กรรณิกา, "บทสรุปทางวิชาการด้านการทำวิจัยของสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ : โพลไม่ใช่หมัดตีมหาชน," <<http://www.abacpoll.com/pollNot.html>>.

³ เพิ่งอ้าง.

ชื่อเสียงมากที่สุด คือ Gallup poll ส่วนองค์กรทำโพลที่มีชื่อเสียงในสหราชอาณาจักร ได้แก่ MORI, YouGov, GfK NOP, ICR, ICM และ Populus⁴

สำหรับประเทศไทย การสำรวจการออกเสียงเลือกตั้งปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 12 เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2518 โดย ดร.ทิตยา สุวรรณชฎ และคณะ แห่งสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ซึ่งเรียกว่า “นิต้าโพล” ได้ทำการสำรวจ 9 เขตเลือกตั้งในกรุงเทพมหานคร ต่อมา ในการเลือกตั้งครั้งที่ 13 เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2519 นิต้าโพลก็ได้ทำการสำรวจการเลือกตั้งอีกครั้ง และนับแต่นั้นมาหน่วยงานและสถาบันต่าง ๆ ก็ได้มีการสำรวจคะแนนนิยมเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ⁵ เช่น ธีรยุทธโพล แห่งสถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นิยม ปุราคำ แห่งสำนักงานสถิติแห่งชาติ สวนดุสิตโพล เอแบคโพล และกรุงเทพโพล ซึ่งองค์กรที่จัดทำโพลเลือกตั้ง อาจเป็นกลุ่มที่ทำเองโดยอิสระหรือรับจ้างจากสื่อมวลชน หรืออาจเป็นกลุ่มที่ผู้สมัครสำรวจฐานเสียงของตนเอง

1.3 ประเภทของโพล

โพลมี 2 ประเภท คือ โพลเลือกตั้ง (election poll) และโพลความคิดเห็น (opinion poll) ซึ่งโพลเลือกตั้ง (election poll) แบ่งออกเป็น 7 ประเภท⁶ คือ (1) Benchmark Survey (2) Trial Heat Survey (3) Tracking Poll (4) Cross-Sectional vs. Panel Surveys (5) Focus Groups (6) Deliberative Opinion Polls และ (7) Exit Polls

(1) Benchmark Survey (BS) เป็นการทำโพลเมื่อผู้สมัครได้ตัดสินใจลงสมัครรับเลือกตั้งแล้ว เพื่อรวบรวมข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับภาพลักษณ์ทั่ว ๆ ไปของผู้สมัคร จุดยืนในเรื่องต่าง ๆ ลักษณะทางประชากรของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานสำหรับประเมินความก้าวหน้าของการรณรงค์หาเสียง ซึ่งข้อมูลที่สำคัญในโพลประเภทนี้คือ การทราบชื่อผู้สมัคร คะแนนเสียงเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่ง และความเห็นของประชาชนต่อผลงานของผู้ที่ยังดำรงตำแหน่งอยู่

⁴ "Opinion poll," <http://en.wikipedia.org/wiki/Opinion_poll#History_of_Opinion_Polls>.

⁵ เฉลิม เกิดโมลี, "โพลกับฤดูกาลหาเสียงเลือกตั้ง," มติชนรายวัน (13 มิถุนายน 2538), น. 31.

⁶ พิเชิต พิทักษ์เทพสมบัติ, อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 1, น. 120-125.

(2) Trial Heat Survey (THS) THS ไม่ใช่การสำรวจในตัวของมันเอง แต่เป็นชุดของคำถามในการทำโพลที่จับคู่ผู้สมัครแล้วถามประชาชนว่าจะเลือกใครในบรรดาผู้สมัครเหล่านั้น ซึ่งผลอาจเปลี่ยนแปลงได้ระหว่างวันที่ถามกับวันที่ลงคะแนนเสียงจริง

(3) Tracking Poll (TP) เป็นการทำโพลทุกวันเมื่อใกล้วันเลือกตั้งเพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทำให้ผู้สมัครสามารถติดตามปฏิกิริยาของผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงได้อย่างใกล้ชิดเพื่อปรับกลยุทธ์ในการหาเสียงและการโฆษณาทางสื่อให้เหมาะสม

(4) Cross-Sectional vs. Panel Surveys (CS vs PS) CS เป็นโพลที่ทำ ณ เวลาใดเวลาหนึ่งแต่ทำหลาย ๆ ครั้ง เพื่อเปรียบเทียบผลการสำรวจความนิยมที่เปลี่ยนแปลงไป ส่วน PS เป็นการสอบถามบุคคลเดียวกัน 2 ครั้งขึ้นไป เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของการรณรงค์หาเสียงและการตัดสินใจของผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียง

(5) Focus Groups (FG) FG ไม่ใช่โพลในตัวของมันเอง แต่เป็นการสัมภาษณ์เจาะลึกประชาชนจำนวนหนึ่งซึ่งโดยปกติประมาณ 10-20 คน ที่ได้รับเลือกจากผู้ชมการ debate ระหว่างผู้สมัคร ทำให้ผู้สมัครทราบถึงปฏิกิริยาเพื่อเตรียมตัวสำหรับการอภิปรายครั้งต่อไป หรืออาจให้บุคคลกลุ่มดังกล่าวแสดงความคิดเห็นต่อการโฆษณาการรณรงค์หาเสียงทางโทรทัศน์ เพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของการโฆษณาหาเสียง

(6) Deliberative Opinion Polls (DOP) DOP เป็นการรวม FG กับโพลความคิดเห็นในเรื่องทั่ว ๆ ไป โดยนำตัวแทนของประชาชนมารับทราบข้อมูลและให้โอกาสในการอภิปรายประเด็นปัญหาแล้วทำการสำรวจความเห็นในประเด็นดังกล่าว

(7) Exit Polls (EP) คือ การสัมภาษณ์ผู้ใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเมื่อได้ลงคะแนนและออกจากคูหาเลือกตั้ง ซึ่งเป็นโพลที่วัดจากผู้ออกเสียงเลือกตั้งจริง ทำให้สามารถประมวลผลและรายงานผลได้ภายในระยะเวลาอันรวดเร็วก่อนการประกาศผลการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการ

ในวิทยานิพนธ์นี้จะทำการศึกษาโพลเลือกตั้ง 2 ประเภท คือ โพลก่อนการเลือกตั้ง (pre-election poll) และโพลสำรวจการลงคะแนนเสียงเมื่อพ้นบริเวณสถานที่เลือกตั้ง (exit poll) เนื่องจากเป็นโพลเลือกตั้งที่สำคัญในระดับสากล และคณะกรรมการการเลือกตั้งได้เคยออกประกาศห้ามทำและเผยแพร่โพลเลือกตั้งทั้งสองประเภทอันนำมาซึ่งประเด็นปัญหาในทางกฎหมายซึ่งจะได้กล่าวถึงในบทต่อไป

1.4 โครงสร้างของการทำโพล (The Structure of Poll Conducting)⁷

การทำโพลมีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ

- (1) การเตรียม วางแผน และกำหนดกรอบการทำงาน ซึ่งประกอบด้วย
 - (1.1) การมองสถานการณ์ สภาพปัญหา หรือปรากฏการณ์ทางสังคม
 - (1.2) กำหนดหัวข้อเรื่อง
 - (1.3) ระบุที่มาและความสำคัญของโครงการ
 - (1.4) วัตถุประสงค์ของการทำสำรวจ
 - (1.5) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
 - (1.6) ขอบเขตของการสำรวจ
- (2) ระเบียบวิธีการทำโพล ประกอบด้วย
 - (2.1) การกำหนดประชากรเป้าหมาย
 - (2.2) ขนาดตัวอย่าง
 - (2.3) เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง
 - (2.4) การสร้างเครื่องมือวัด
 - (2.5) การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - (2.6) การประมวลผล
 - (2.7) การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสม
- (3) ผลการสำรวจ ได้แก่
 - (3.1) การวิเคราะห์และเขียนผลสรุปการสำรวจ
 - (3.2) การอภิปรายผลการสำรวจ (ถ้ามี)
 - (3.3) ข้อมูลทั่วไปของนักทำโพล

⁷ นพดล กรรณิกา, "วิธีการทำโพลล์ (Polling)," <<http://www.abacpoll.th.org/polling2007.html>>.

1.5 ขั้นตอนการทำโพล⁸

การทำโพลอย่างเป็นวิทยาศาสตร์มีขั้นตอนพอสังเขป ดังนี้

1.5.1 กำหนดปัญหาหรือข้อมูลที่ต้องการสำรวจ

สำหรับโพลที่เป็นความคิดเห็น สิ่งที่ต้องการสำรวจคือความคิดเห็นและทัศนคติของประชาชนที่มีต่อแนวคิด นโยบาย บุคคล คณะบุคคล เหตุการณ์ ผลงาน สถานที่ เป็นต้น ส่วนโพลเลือกตั้งนั้น จุดมุ่งหมายหลักจะอยู่ที่การสามารถระบุผู้ที่จะชนะการเลือกตั้ง

1.5.2 ออกแบบสอบถาม

ข้อควรระวังในการออกแบบสอบถาม คือ

(1) การสร้างความสัมพันธ์

ในแบบสอบถามควรเริ่มต้นด้วยการอธิบายวัตถุประสงค์และประโยชน์ของการสำรวจวิจัย คำถามแรก ๆ ควรเป็นคำถามง่าย ๆ ที่ทุกคนสามารถตอบได้

(2) รูปแบบของคำถาม

อาจจะเป็นคำถามที่ให้เลือกรายการคำตอบที่มีให้ (closed-end) หรือให้ผู้ตอบมีอิสระที่จะตอบด้วยความคิดของตนเองโดยไม่มีคำตอบให้ (opened-end)

(3) การเรียงลำดับคำถาม

คำถามควรมีความเป็นเหตุเป็นผล เป็นไปตามลำดับขั้น และควรถามประเด็นกว้าง ๆ ก่อนแล้วค่อยเจาะไปถามประเด็นเฉพาะ

⁸ เจริญศรี หงษ์ประสงค์, "การสำรวจความคิดเห็นทางการเมืองของสวนดุสิตโพลในการนำไปใช้อ้างอิงทางวิชาการ," (รายงานโครงการเฉพาะบุคคล วารสารศาสตร์มหาบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543), น. 16-20 และธัญลักษณ์ เหลืองวิสุทธิ, วรรณกรรมโพล : วิทยาศาสตร์ ความจริง และไวยากรณ์ของการวิจัยเชิงสำรวจ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิภาษา, 2543), น. 20-28.

(4) การใช้คำ

เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามนั้นมีหลากหลายจึงควรหลีกเลี่ยงศัพท์เทคนิคหรือศัพท์เฉพาะกลุ่ม และควรใช้คำสุภาพ นอกจากนี้ อาจมีการทดสอบก่อนว่ามีความเข้าใจในคำถามตามที่ถูกถามต้องการหรือไม่

(5) ความชัดเจนของคำถาม

คำถามที่ชัดเจนควรมีลักษณะดังนี้

- เป็นคำถามที่ง่าย ชัดเจน ตรงไปตรงมา
- พยายามทำให้คำถามสั้น กระชับรัด
- ระบุลักษณะเฉพาะเจาะจงมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้
- หลีกเลี่ยงการใช้คำปฏิเสธซ้อนปฏิเสธ
- ไม่ใช่ประโยค (passive voice)
- หลีกเลี่ยงคำถามที่ดีความได้หลายนัย
- คำตอบที่ให้เลือกต้องไม่น้อยเกินไป

(6) การใช้คำถามที่มีอคติ

คำถามควรจะเป็นกลางมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

1.5.3 การสุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากเป็นไปได้ที่ผู้ทำโพลจะสัมภาษณ์หรือสอบถามความคิดเห็นของประชาชนทั้งหมดทุกคน ผู้ทำโพลจึงต้องเลือกกำหนดกลุ่มประชากรเป้าหมายที่สามารถสะท้อนความคิดเห็นของประชากรทั้งหมดได้ และขนาดของกลุ่มประชากรเป้าหมายดังกล่าวหรือที่เรียกว่าขนาดของกลุ่มตัวอย่างต้องมีจำนวนที่ไม่น้อยเกินไป เพราะจะมีผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของโพล

วิธีการสุ่มตัวอย่างมี 2 วิธี คือ

(1) การสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยทฤษฎีความน่าจะเป็น (probability sampling)

การสุ่มตัวอย่างวิธีนี้มีหลักการอยู่ที่การให้ประชาชนทุกคนมีโอกาสที่จะได้รับเลือกเป็นตัวแทนอย่างอิสระและเท่าเทียมกัน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

(1.1) การสุ่มแบบง่าย (simple random sampling) เช่น การจับสลากจากกล่องที่บรรจุรายชื่อของประชาชนทั้งหมดไว้

(1.2) การสุ่มแบบเป็นระบบ (systematic sampling) เช่น การเลือกจากสมุดรายชื่อผู้ใช้โทรศัพท์ซึ่งได้มีการจัดทำเป็นระบบไว้แล้ว

(1.3) การสุ่มแบบกลุ่ม (cluster sampling) การทำโพลระดับประเทศ การสุ่มตัวอย่างแบบง่ายและการสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบทำได้ยากมากหรืออาจเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ จึงมีการสุ่มแบบหลายขั้นตอนโดยการเลือกสุ่มจากกลุ่มที่อยู่ตามเขตพื้นที่การปกครอง และต่อจากนั้นอาจใช้วิธีการสุ่มแบบง่ายและแบบเป็นระบบมาคัดเลือกอีกครั้งหนึ่ง อย่างไรก็ตาม แม้การสุ่มแบบกลุ่มจะทำให้การสุ่มตัวอย่างง่ายขึ้น แต่ก็อาจทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนมากขึ้นด้วยเมื่อเทียบกับการสุ่มแบบง่าย

(2) การสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยทฤษฎีความน่าจะเป็น

ในทางปฏิบัติของการสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยทฤษฎีความน่าจะเป็นอาจมีข้อขัดข้อง เช่น ไม่สามารถติดต่อผู้ให้สัมภาษณ์ได้ หรือหากติดต่อได้ก็ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากผู้ให้สัมภาษณ์ เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องที่เสียเวลา และการสุ่มดังกล่าวยังมีค่าใช้จ่ายสูง ดังนั้น เพื่อเป็นการผ่อนปรนหลักการดังกล่าวผู้ทำโพลอาจเก็บข้อมูลจากผู้ที่พบเห็นโดยบังเอิญตามท้องถนนซึ่งยินดีให้ความร่วมมือก็ได้ เราเรียกว่า “การเลือกโดยบังเอิญ” (haphazard sampling) แต่กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้ อาจไม่เป็นตัวแทนที่ดีของประชากรทั้งหมด ผู้ทำโพลจึงอาจผสมผสานการสุ่มตัวอย่างทั้ง 2 วิธีได้

1.5.4 คัดเลือกและฝึกอบรมผู้ทำการสัมภาษณ์

ขั้นตอนนี้มีความสำคัญเพราะผู้ทำการสัมภาษณ์คือผู้ปฏิบัติตามแผนงานใน 3 ขั้นตอนแรก และโดยที่การทำโพลเป็นงานที่ต้องอาศัยบุคลากรจำนวนมากจึงต้องมีการฝึกอบรมเพื่อให้มีความเข้าใจถูกต้อง ซึ่งผู้สัมภาษณ์ควรมีความรู้ความสามารถเพียงพอ มีมนุษยสัมพันธ์ มีจริยธรรมดี นอกจากการฝึกอบรมแล้วยังต้องมีมาตรการควบคุมปัญหาที่อาจเกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อการทำงานด้วย เช่น ผู้สัมภาษณ์อาจตอบแบบสอบถามเอง หรืออาจสัมภาษณ์บุคคลที่ไม่ใช่บุคคลที่ต้องการให้ตอบแบบสอบถาม เป็นต้น

1.5.5 งานภาคสนาม, เก็บข้อมูล

เป็นการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งก็คือการส่งผู้ทำการสัมภาษณ์ออกไปสัมภาษณ์ตัวอย่างให้ได้จำนวนตามเป้าหมาย โดยมีช่วงระยะเวลาที่กำหนดไว้

1.5.6 วิเคราะห์, ตีความ

เมื่อเก็บข้อมูลได้แล้วจะนำมาประมวลผลหาค่าทางสถิติทั้งอย่างง่ายหรือซับซ้อน ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อกำหนดปัญหาของการทำโพลว่าคืออะไร โดยมากผู้ทำโพลจะเปิดเผยตัวเลขของข้อมูล

ในด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏจากการประมวลผลตามที่เป็นจริง ส่วนการวิเคราะห์ที่ความตัวเลขที่ได้จะกระทำแยกออกมาอีกส่วนหนึ่ง

2. การทำและเผยแพร่โพลเลือกตั้งกับสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ

2.1 การทำโพลเลือกตั้งเป็นเสรีภาพในทางวิชาการ

“วิชาการ” หมายความว่า การที่เกี่ยวกับวิชาความรู้โดยเฉพาะ⁹

“เสรีภาพทางวิชาการ” หมายถึง เสรีภาพในการเรียนการสอน การวิจัยโดยอาศัยหลักเกณฑ์และกระบวนการที่เป็นระเบียบแบบแผนตามหลักทางวิชาการ รวมถึงการแสดงความคิดเห็นและความเชื่อในทางวิชาการ และการเผยแพร่งานวิจัยตามกระบวนการทางวิชาการ ตลอดจนการกำหนดแนวทางในการศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัย การบริหารการศึกษาโดยปราศจากการแทรกแซงใด ๆ จากรัฐ แต่ทั้งนี้ต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน¹⁰

เนื่องจากเสรีภาพในทางวิชาการเป็นเรื่องใหม่ ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ ซึ่งประกาศใช้มาเป็นเวลานานแล้วจะไม่มีบทบัญญัติรับรองเสรีภาพในทางวิชาการไว้โดยตรง อย่างไรก็ตาม เสรีภาพในทางวิชาการก็อาจเทียบเคียงได้กับเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ เช่น รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาไม่มีบทบัญญัติรับรองเสรีภาพในทางวิชาการ แต่เสรีภาพในทางวิชาการมีความสัมพันธ์กับเสรีภาพในการพูด ซึ่งศาลสหรัฐอเมริกาถือว่าเสรีภาพในทางวิชาการได้รับความคุ้มครองโดยบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 1¹¹ ส่วนรัฐธรรมนูญที่มีบทบัญญัติรับรองเสรีภาพในทางวิชาการไว้โดยตรง คือ รัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่ได้ประกาศใช้ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงมีความทันสมัยกว่ารัฐธรรมนูญของประเทศอื่น ๆ โดยได้บัญญัติรับรองเสรีภาพในทางวิชาการไว้ในมาตรา 5 วรรคสาม ว่า “ศิลปะและวิทยาศาสตร์

⁹ <<http://rirs3.royin.go.th/riThdict>>.

¹⁰ เศรษฐรัฐ ธรเสนา, "เสรีภาพทางวิชาการตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540," (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), น. 29.

¹¹ Ronald Dworkin, "We need a New Interpretation of Academic Freedom," in *The Future of Academic Freedom*, ed. Louis Menand (Chicago: The University of Chicago Press, 1996), p. 184.

การวิจัยและการสอนมีความเป็นอิสระ เสรีภาพในการสอนไม่ทำให้บุคคลพ้นจากการเคารพรัฐธรรมนูญ”¹²

สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 42 บัญญัติว่า
“บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ

การศึกษอาบรม การเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ
ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน”

จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าวเสรีภาพในทางวิชาการแบ่งออกเป็น เสรีภาพ
ทางวิชาการที่เกี่ยวกับการศึกษอาบรม เสรีภาพทางวิชาการที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน เสรีภาพ
ทางวิชาการที่เกี่ยวกับการวิจัย และเสรีภาพทางวิชาการที่เกี่ยวกับการเผยแพร่งานวิจัยตามหลัก
วิชาการ ซึ่งการทำโพลเลือกตั้งมีข้อพิจารณาว่าเป็นเสรีภาพทางวิชาการที่เกี่ยวกับการวิจัยหรือไม่

พระราชบัญญัติสภาวิจัยแห่งชาติ พ.ศ. 2502 มาตรา 4 นิยามคำว่า “วิจัย” ว่าหมายถึง
“การค้นคว้า การสอน และการเสนอผลงานทางวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในสาขาวิชาการ
ตามพระราชบัญญัตินี้ และที่จัดตั้งขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัตินี้”

ฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้ความหมายของคำว่า “วิจัย” ว่าหมายถึง การ
ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ที่ทำให้เกิดความก้าวหน้าของวิชาการ หรือทำให้เกิดประโยชน์ในทาง
ปฏิบัติด้วยกระบวนการอันเป็นที่ยอมรับในวิทยาการแต่ละสาขา¹³

การทำโพลในฐานะที่เป็นกระบวนการสำรวจเพื่อรับฟังเสียงหรือความคิดเห็นของ
ประชาชนถือว่าเป็นข้อเท็จจริงอย่างหนึ่ง ซึ่งการทำโพลที่ดีจะต้องมีการนำเอาหลักวิธีการของการ
วิจัยเข้ามาใช้ในแต่ละขั้นตอนของการจัดการนับตั้งแต่การกำหนดหัวข้อประเด็น การออกแบบวางแผน
การศึกษา การสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูล การกำหนดขนาดและการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง
การเก็บข้อมูล การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล อย่างไรก็ตาม การทำโพลมีความแตกต่าง
จากการวิจัยปกติทั่วไป โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องจุดมุ่งหมายของการศึกษา กล่าวคือ การวิจัย
ส่วนใหญ่จะมุ่งศึกษาเพื่อพรรณนาถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น การมุ่งอธิบายในเชิงเหตุและผลของ
ปรากฏการณ์และการทำนายปรากฏการณ์ในอนาคต ส่วนการทำโพลมักจะมุ่งเน้นไปที่การ

¹² กุลพล พลวัน, "เสรีภาพทางวิชาการ," (รายงานวิจัยประกอบร่างพระราชบัญญัติการ
ศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. . . . สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี,
2541), น. 12.

¹³ เศรษฐราช ธรเสนา, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 10*, น. 98.

บรรยายลักษณะปรากฏการณ์ที่ปรากฏอยู่ขณะนั้นเป็นสำคัญ ความต้องการของการทำโพลจึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อสะท้อนความคิดเห็นที่แท้จริงของประชาชนในขณะนั้น โดยวัตถุประสงค์ในการอธิบายในเชิงเหตุผลและการทำนายความคิดล่วงหน้าถือเป็นวัตถุประสงค์รอง ดังนั้น การทำโพลส่วนใหญ่จึงเป็นแต่เพียงการวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยสำรวจข้อเท็จจริงของความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ โดยไม่ได้มุ่งวิจัยศึกษาความสัมพันธ์ และไม่ใช่การวิจัยเชิงทดลองที่มุ่งจะวิเคราะห์ลึกลงไปในเชิงเหตุและผลของสิ่งที่เกิดขึ้น¹⁴ สอดคล้องกับหนังสือ An Introduction to Survey Research, Polling, and Data Analysis ซึ่งแต่งโดยคณาจารย์จาก Ohio State University ค.ศ. 1996 ระบุไว้ชัดเจนว่าการทำโพลเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ที่ครอบคลุมการสำรวจความคิดเห็น (Opinion) ทศนคติ (Attitude) ความเชื่อ (Belief) และพฤติกรรม (Behavior) ของประชาชนต่อปรากฏการณ์ทางสังคม ทั้งที่เกิดขึ้นแล้วหรืออาจยังไม่เกิดขึ้นก็ได้¹⁵ ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการทำโพลที่มีระเบียบวิธีวิจัยตามหลักวิชาการแล้ว การทำโพลเลือกตั้งจึงเป็นเสรีภาพในทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยตามบทบัญญัติมาตรา 42 ของรัฐธรรมนูญ

2.2 การเผยแพร่โพลเลือกตั้งเป็นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

การปกครองระบอบเสรีประชาธิปไตยจะดำรงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อมีการโต้แย้งกันทางความคิดเห็น ดังนั้น การให้หลักประกันสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และเสรีภาพของสื่อมวลชนจึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างและส่งเสริมการปกครองในระบอบเสรีประชาธิปไตย¹⁶

¹⁴ เทวินทร์ ขอเหนี่ยวกลาง, "แนวคิด ความเป็นมา และปัญหาเรื่องโพล,"

<<http://www.ipoll.th.org/article/Pollart/Pollart.htm>>.

¹⁵ นพดล กรรณิกา, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 2.

¹⁶ ผู้สนใจโปรดดู ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, "ปัญหาเสรีภาพสื่อมวลชนยุค Media Democracy: อิสระจากรัฐและทุน," ใน ปัญหาท้าทายสื่อมวลชนไทยในทศวรรษหน้า หนังสือครบรอบ 9 ปี สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ, รวบรวมโดย สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ (กรุงเทพมหานคร: บริษัท บพิธการพิมพ์ จำกัด, 2549), น. 18.

ในระดับสากลได้มีการกำหนดกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Covenant on Civil and Political Rights, 1966) เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นไว้ในข้อ 19 ซึ่งบัญญัติว่า

“บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะมีความคิดเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง

บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะแสวงหา รับ และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และความคิดเห็นทุกประการ โดยไม่คำนึงถึงพรมแดน ทั้งนี้ ไม่ว่าด้วยวาจา ลายลักษณ์อักษร หรือการพิมพ์ ในรูปของศิลปะหรือโดยอาศัยสื่อประเภทอื่นตามที่ตนเลือก

...”¹⁷

ส่วนในระดับประเทศ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญของบรรดาประเทศเสรีประชาธิปไตย ตัวอย่างเช่น รัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มาตรา 5 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลมีสิทธิที่จะแสดงออกและโฆษณาโดยเสรีซึ่งความคิดเห็นของตนโดยการพูด การเขียน และรูปภาพ และมีสิทธิโดยเสรีที่จะแสวงหาข่าวสารให้แก่ตนเองจากแหล่งข่าวสารณะ เสรีภาพในการพิมพ์และเสรีภาพในการรายงานข่าวโดยวิทุยกระจายเสียงและโดยภาพยนตร์ย่อมได้รับความคุ้มครอง จะมีการตรวจข่าวไม่ได้”¹⁸ ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวครอบคลุมถึงเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น เสรีภาพในการเผยแพร่ความคิดเห็น เสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เสรีภาพสำหรับหนังสือพิมพ์ เสรีภาพในการรายงานข่าวทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ รวมทั้งการห้ามเซ็นเซอร์ หรือกรณีในคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของฝรั่งเศส ลงวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1789 (Déclaration des Droits de l'homme et du citoyen du 26 août 1789) ก็ได้รับรองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นไว้ในข้อ 11 ว่า “การติดต่อสื่อสารกันโดยเสรีทางความคิดและความเห็นเป็นสิทธิที่มีค่าที่สุดประการหนึ่งของมนุษย์แต่ละคน พลเมืองแต่ละคนจึงอาจพูดเขียน ตีพิมพ์ได้โดยอิสระ เว้นแต่ในกรณีที่มีการใช้สิทธินั้นโดยมิชอบตามที่ระบุไว้ในรัฐบัญญัติ”¹⁹

สำหรับประเทศไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 39 ได้บัญญัติรับรองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นไว้ว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความ

¹⁷ กุลพล พลวัน, *อ้างแล้ว เจริญธรรม* ที่ 12, น. 16-17.

¹⁸ วรวิทย์ ฤทธิพิศ, “ว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน,” *จุลพาน* ปีที่ 41 เล่ม 1, น. 86 (มกราคม - กุมภาพันธ์ 2537).

¹⁹ นันทวัฒน์ บรมานันท์, *คำแปลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส ค.ศ. 1958* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2548), น. 83.

คิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น . . .”

เนื่องจากเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหมายความว่ารวมถึงเสรีภาพในการถือศาสนา (มาตรา 38) เสรีภาพในทางวิชาการ (มาตรา 42) เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (มาตรา 39 วรรคหนึ่ง) เสรีภาพของสื่อมวลชน (มาตรา 39 วรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า) เสรีภาพของพนักงานหรือลูกจ้างในกิจการสื่อมวลชน (มาตรา 41) และเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารซึ่งเมื่อพิจารณาการเผยแพร่โพลเลือกตั้งแล้วจะพบว่าเป็นการดำเนินการให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจ และหากประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทางการเมืองแล้ว ประชาชนย่อมสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นการส่งผลดีต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีเจตนารมณ์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด และการเผยแพร่โพลเลือกตั้งยังเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึก ความต้องการ และความเห็นของประชาชน เพราะเสรีภาพในการออกเสียงลงคะแนน (right to vote) เป็นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน นอกจากนี้ ในแง่ของสื่อมวลชน การเผยแพร่โพลเลือกตั้งเป็นเสรีภาพของสื่อมวลชนในการแสวงหาข่าวสารและเผยแพร่ความคิดเห็นออกไปสู่สาธารณะ ซึ่งเสรีภาพของสื่อมวลชนดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเช่นเดียวกัน

2.3 เหตุผลของการจำกัดการทำและเผยแพร่โพลเลือกตั้ง

การทำและเผยแพร่โพลเลือกตั้งมีประโยชน์ในแง่ของการส่งเสริมให้ประชาชนมีความสนใจและมีส่วนร่วมในทางการเมือง อันเป็นหลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้ ผลของโพลยังสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลช่วยในการตัดสินใจสำหรับทุกฝ่ายที่มีส่วนร่วมในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นพรรคการเมือง ผู้สนับสนุนทางการเงิน อาสาสมัครที่ช่วยรณรงค์หาเสียงให้กับพรรคการเมือง อย่างไรก็ตาม การเผยแพร่โพลเลือกตั้งนำมาซึ่งข้อโต้แย้งหลายประการ²⁰ ดังต่อไปนี้

(1) ผลโพลเลือกตั้งแทรกแซงและทำลายความศักดิ์สิทธิ์แห่งคุณค่าของเทคนิคการเลือกตั้งที่ยึดหลักการลงคะแนนโดยลับ

²⁰ ัญญลักษณ์ เหลืองวิสุทธิ, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 8, น. 29-30.

(2) การเผยแพร่ผลโพลเป็นการทำลายความเป็นส่วนตัวในการตัดสินใจของปัจเจกบุคคล เพราะการรับรู้ผลของการตัดสินใจของผู้อื่นอาจมีผลต่อการตัดสินใจหรือทัศนคติของปัจเจกบุคคล ด้วยเหตุผลของความกลัวที่จะถูกโดดเดี่ยวของปัจเจกบุคคล (individual's fear of isolation)

(3) กรณีที่ได้มีการตัดสินใจแล้วว่าจะไปเลือกใครแต่ปรากฏว่าผู้ที่ตนจะเลือกนั้นเป็นผู้ที่แพ้ในผลโพล อาจทำให้เกิดการไม่ออกไปลงคะแนนเพราะเห็นว่าบุคคลนั้นจะแพ้การเลือกตั้งหรือในกรณีที่ประชาชนอาจไม่ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพราะบุคคลที่ตนจะเลือกเป็นผู้มีคะแนนนำในโพลค่อนข้างมาก ตัวอย่างเช่น ในสหรัฐอเมริกา การหยั่งเสียงแบบเอ็กซิตโพล (exit poll) ที่ถูกวิธีสามารถทำนายผลการเลือกตั้งก่อนหมดเวลาเลือกตั้งในฝั่งตะวันตกหลายชั่วโมง อาจมีผลทำให้ผู้ที่ยังไม่ได้ใช้สิทธิไม่ไปออกเสียงเพราะทราบผลการเลือกตั้งแล้ว และแม้ว่าบุคคลดังกล่าวเหล่านี้จะเป็นเพียงจำนวนน้อย แต่ก็มากพอที่จะมีผลต่อการเลือกตั้งที่ผู้สมัครได้รับคะแนนเสียงคู่กันมาก²¹

(4) รูปแบบของโพลเลือกตั้งเป็นการมองการเลือกตั้งในรูปแบบของ “การแข่งขันม้า” (horse race) ซึ่งให้ความสนใจเฉพาะคู่ที่สูสีมีโอกาสชนะ จึงไม่ค่อยยุติธรรมกับผู้ที่ไม่แพ้ในโพล

(5) นอกจากจะเป็นการมองในแง่ของการชักชวนหรือไม่ชักชวนคนออกไปเลือกตั้งตาม (3) แล้ว ยังอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่คะแนนของผู้สมัครรับเลือกตั้งใน 2 ลักษณะ กล่าวคือผลกระทบต่อนักขี่ได้คะแนนน้อย (underdog effect) ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งกรณีที่เกิดการเห็นใจผู้ที่ได้คะแนนน้อย หรือไม่ลงคะแนนให้ผู้ที่ได้คะแนนน้อยเพราะเกรงว่าจะเป็นคะแนนสูญเปล่า ส่วนผลกระทบต่อนักขี่ได้คะแนนท่วมท้น (bandwagon effect) ซึ่งมีการไปช่วยลงคะแนนเพราะสนับสนุนผู้ชนะอยู่แล้ว หรืออาจถอนการสนับสนุนหากเห็นว่าอย่างไรก็ชนะแน่นอน

นอกเหนือไปจากข้อโต้แย้งทั้ง 5 ประการดังกล่าวข้างต้นแล้ว การเผยแพร่โพลเลือกตั้งในประเทศไทยยังอาจมีส่วนในการส่งเสริมการพนัน เนื่องจากอาจมีการนำผลการทำนายไปใช้เป็นฐานในการตั้งตัวเลขต่อรอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โพลในเมืองไทยกลายเป็นเครื่องมือสำคัญของนักพนันเป็นอย่างดี²² ทั้งนี้ การทำและเผยแพร่โพลเลือกตั้งจะก่อให้เกิดผลดีหรือผลเสียอย่างไรมากหรือน้อยเพียงไร ก็ต้องพิจารณาจากปัจจัยหลายประการ เช่น คุณภาพและมาตรฐานของโพลเลือกตั้ง ความมีเหตุมีผลในการคิดและตัดสินใจทางการเมืองของประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง

²¹ เสถียร เชนประทับ, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมืองในสหรัฐอเมริกา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เอส ดี เพรส, 2540), น. 71.

²² “นักการเมือง-นักทำโพล ใครฆ่าใคร?” อ้างแล้ว เชิงอรุณที่ 1.

เป็นต้น ดังนั้น การจำกัดเสรีภาพในการทำและเผยแพร่โพลเลือกตั้งของแต่ละประเทศจึงมีลักษณะรูปแบบ และขอบเขตที่แตกต่างกันออกไป

3. การจำกัดการทำและเผยแพร่โพลเลือกตั้งของประเทศต่าง ๆ

จากรายงานการศึกษาเกี่ยวกับเสรีภาพในการเผยแพร่ผลการสำรวจความคิดเห็นของประเทศต่าง ๆ พบว่าเหตุผลหลักในการจำกัดการเผยแพร่โพลก็เพื่อเป็นการคุ้มครองกระบวนการประชาธิปไตย และนอกจากเหตุผลดังกล่าวแล้วยังมีเหตุผลประการอื่น ๆ อีก เช่น เพื่อคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล เพื่อความสงบเรียบร้อยของประเทศ เป็นต้น

ในปี ค.ศ. 2003 หรือ พ.ศ. 2546 ได้มีการสำรวจหลักเกณฑ์ในการจำกัดการเผยแพร่โพลของประเทศต่าง ๆ ซึ่งจัดทำขึ้นโดยที่ประชุมสมาชิกรัฐสภาโลกว่าด้วยการสำรวจความคิดเห็นสาธารณะ (The World Association for Public Opinion Research) ณ ประเทศเนเธอร์แลนด์ โดยมีรายละเอียดดังนี้²³

(1) การห้ามเผยแพร่โพลก่อนการเลือกตั้ง

ตารางเปรียบเทียบจำนวนวันที่ห้ามเผยแพร่ผลโพลก่อนการเลือกตั้งของประเทศต่าง ๆ ระหว่างปี ค.ศ. 2002 กับ ปี ค.ศ. 1996

รายชื่อประเทศ	ปี ค.ศ. 2002	ปี ค.ศ. 1996	ความเปลี่ยนแปลง
อาร์เจนตินา	1	0	+1
โบลิเวีย	2	2	0
บัลแกเรีย	7	1	+6
แคนาดา	2	3	-1
โคลัมเบีย	1	7	-6
คอซตาริกา	2	-	-
โครเอเชีย	1	1	0
ไซปรัส	7	0	+7

²³ Frits Spangenberg, "The Freedom to Publish Opinion Poll Results," <<http://www.unl.edu/wapor/Opinion%20polls%202003%20final%20version.pdf>>, 2003.

รายชื่อประเทศ	ปี ค.ศ. 2002	ปี ค.ศ. 1996	ความเปลี่ยนแปลง
เชค	7	-	-
ฝรั่งเศส	1	7	-6
กรีซ	15	0	+15
อิสราเอล	1	0	+1
อิตาลี	15	28	-13
ลักเซมเบิร์ก	30	30	0
แมเซโดเนีย	5	0	+5
เม็กซิโก	7	7	0
เนปาล	1	-	-
ปานามา	1	-	-
เปรู	7	15	-8
โปแลนด์	1	12	-11
โปรตุเกส	1	7	-6
เกาหลี	23	0	+23
โรมาเนีย	2	-	-
สโลวาเกีย	14	-	-
สโลวีเนีย	7	1	+6
สเปน	5	5	0
สวีเดน	10	7	+3
ตุรกี	7	30	-23
อูรูกวัย	7	15	-8
เวเนซุเอลา	2	15	-13

และเมื่อเปรียบเทียบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการห้ามเผยแพร่โพลก่อนการเลือกตั้งจาก 56 ประเทศระหว่างปี ค.ศ. 1996 กับ ปี ค.ศ. 2002 พบว่าประเทศที่เพิ่มจำนวนวันในการห้ามเผยแพร่โพลก่อนการเลือกตั้งมี 9 ประเทศ ประเทศที่ไม่เปลี่ยนแปลงจำนวนวันในการห้ามเผยแพร่โพลก่อนการเลือกตั้งมีจำนวน 5 ประเทศ ประเทศที่ลดจำนวนวันที่ห้ามเผยแพร่โพลก่อนการเลือกตั้งลงมี

จำนวน 15 ประเทศ และประเทศที่ไม่ห้ามการเผยแพร่โพลก่อนการเลือกตั้งมีจำนวน 27 ประเทศ ดังตารางต่อไปนี้

9 ประเทศที่ เพิ่มจำนวนวัน	5 ประเทศที่ จำนวนวันคงเดิม	15 ประเทศที่ลด จำนวนวันลง	27 ประเทศที่ไม่ห้ามเผยแพร่ โพลก่อนการเลือกตั้ง
อาร์เจนตินา	โบลิเวีย	แคนาดา	ออสเตรเลีย
บัลแกเรีย	โครเอเชีย	โคลัมเบีย	ออสเตรีย
ไซปรัส	ลักเซมเบิร์ก	ฝรั่งเศส	เบลเยียม
กรีซ	เม็กซิโก	อินโดนีเซีย	บราซิล
อิสราเอล	สเปน	อิตาลี	เดนมาร์ก
เกาหลี		คาซัคสถาน	เอสโตเนีย
แมเซโดเนีย		นิวซีแลนด์	ฟินแลนด์
สโลเวเนีย		เปรู	เยอรมัน
สวิสเซอร์แลนด์		โปแลนด์	ไอซ์แลนด์
		โปรตุเกส	อินเดีย
		รัสเซีย	ไอร์แลนด์
		อัฟริกาใต้	ญี่ปุ่น
		ตุรกี	ลัตเวีย
		อุรุกวัย	มาเลเซีย
		เวเนซุเอลา	เนเธอร์แลนด์
			ไนจีเรีย
			นอร์เวย์
			ปากีสถาน
			ฟิลิปปินส์
			เปอโตริโก
			สวีเดน
			ไต้หวัน
			ประเทศไทย*
			ยูเครน

9 ประเทศที่ เพิ่มจำนวนวัน	5 ประเทศที่ จำนวนวันคงเดิม	15 ประเทศที่ลด จำนวนวันลง	27 ประเทศที่ไม่ห้ามเผยแพร่ โพลก่อนการเลือกตั้ง
			สหรัฐอเมริกา
			สหราชอาณาจักร
			สหรัฐอเมริกา

*ข้อมูลดังกล่าวสำรวจขณะที่ประเทศไทยยังไม่ห้ามเผยแพร่โพลก่อนการเลือกตั้ง

(2) องค์การควบคุมการเผยแพร่โพล

ประเทศส่วนใหญ่ที่มีข้อห้ามในการเผยแพร่โพลก่อนการเลือกตั้งจะกำหนดให้มีองค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมการเผยแพร่โพล ซึ่งแต่ละประเทศอาจกำหนดลักษณะขององค์กรดังกล่าวแตกต่างกัน เช่น องค์กรของรัฐบาล องค์กรจัดการเลือกตั้ง องค์กรอิสระ หรือองค์กรประเภทอื่น ๆ โดยไม่มีประเทศใดเลยที่กำหนดให้องค์กรสื่อสารมวลชนเป็นองค์กรควบคุมการเผยแพร่โพล

(3) ข้อมูลที่ควรเผยแพร่พร้อมกับผลโพล

- บุคคลหรือองค์กรที่ทำโพล
- สถานที่ที่ทำการสำรวจ
- ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง
- ค่าความคลาดเคลื่อน
- ร้อยละของคำตอบ
- วิธีการหรือแบบการสัมภาษณ์
- วันที่ทำการสัมภาษณ์
- คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

(4) เอ็กซิตโพล

จากผลการสำรวจประเทศที่อนุญาตให้มีการเผยแพร่เอ็กซิตโพล 59 ประเทศพบว่าประเทศที่สื่อมวลชนสามารถเผยแพร่ผลเอ็กซิตโพลได้หลังจากสิ้นสุดการเลือกตั้งมีจำนวน 41 ประเทศ ส่วนประเทศที่สื่อมวลชนสามารถเผยแพร่ผลเอ็กซิตโพลได้ก่อนสิ้นสุดการเลือกตั้งมีจำนวน 12 ประเทศ และอีก 6 ประเทศไม่มีข้อมูล

นอกจากรายงานผลการสำรวจหลักเกณฑ์ในการจำกัดการเผยแพร่โพลของประเทศต่าง ๆ ซึ่งจัดทำขึ้นโดยที่ประชุมสมาชิกรัฐสภาโลกว่าด้วยการสำรวจความคิดเห็นสาธารณะ (The World Association for Public Opinion Research) ณ ประเทศเนเธอร์แลนด์ ดังกล่าวที่แสดงให้เห็นได้ว่าแต่ละประเทศมีหลักเกณฑ์ในการจำกัดการเผยแพร่โพลเลือกตั้งแตกต่างกันออกไปแล้ว

ในบางประเทศที่แต่ละมลรัฐสามารถออกกฎหมายบังคับใช้ได้เอง ก็ยังกำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องดังกล่าวแตกต่างกันด้วย ซึ่งจะได้ทำการศึกษากฎหมายของต่างประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ และซีวิลลอว์ รวมทั้งประเทศไทยตามลำดับ

3.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า การทำโพลเลือกตั้งในประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับการยอมรับและมีการจัดทำและเผยแพร่โพลเลือกตั้งอย่างแพร่หลาย โดยในส่วนของโพลก่อนการเลือกตั้งนั้น ไม่มีกฎหมายห้ามทำและเผยแพร่เพราะถือเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 1²⁴ และรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 14²⁵

สำหรับกรณีเอ็กซิตโพลนั้น เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีอาณาเขตกว้างขวางอันเป็นผลให้ระยะเวลาในการเลือกตั้งแตกต่างกันค่อนข้างมาก การเผยแพร่เอ็กซิตโพลจึงอาจส่งผลกระทบต่อมลรัฐในฝั่งตะวันตกซึ่งการเลือกตั้งยังไม่เสร็จสิ้น สมาชิกวุฒิสภาหลายท่านจึงเสนอร่างกฎหมายห้ามไม่ให้มีการเผยแพร่เอ็กซิตโพลจนกว่าจะหมดเวลาการเลือกตั้งในฝั่งตะวันตกของประเทศเสียก่อน แต่ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายจำนวนมากของสหรัฐอเมริกาเห็นว่า การห้ามเช่นนั้นเป็นการละเมิดเสรีภาพของสื่อมวลชนซึ่งได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ร่างกฎหมายทำนองดังกล่าวจึงไม่ได้รับการสนับสนุนในรัฐสภา²⁶ ดังนั้น กฎหมายของแต่ละมลรัฐจึงกำหนดเฉพาะหลักเกณฑ์ในการห้ามทำเอ็กซิตโพลซึ่งมีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ จะศึกษาจากคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องและกฎหมายของแต่ละมลรัฐประกอบกัน ตัวอย่างเช่น :-

²⁴ “รัฐสภาจะตรากฎหมาย . . . จำกัดเสรีภาพในการพูด การพิมพ์ หรือการชุมนุมโดยสงบของประชาชน . . . ไม่ได้”

²⁵ “ . . . มลรัฐใดจะตราหรือบังคับใช้กฎหมายซึ่งเป็นการดัดสิทธิในชีวิต สิทธิในเสรีภาพ หรือสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล โดยไม่ชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมาย หรือปฏิเสธสิทธิของบุคคลในการใช้สิทธิทางศาลซึ่งกฎหมายคุ้มครองโดยเท่าเทียมกันไม่ได้”

²⁶ เสถียร เขยประทับ, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 21, น. 72.

(1) มลรัฐมอนทานา

คดี National Broadcasting Company, Inc v. Dolores Colburg ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน ค.ศ. 1988²⁷ โจทก์ (NBC) ฟ้องว่ามาตรา 13-35-211 (3) แห่งประมวลกฎหมายของมลรัฐมอนทานาที่กำหนดห้ามทำเอ็กซีทโพลภายในระยะห่าง 200 ฟุตจากหน่วยเลือกตั้งขัดต่อรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 1 และรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 14 ซึ่งคดีนี้ศาลแขวงประจำมลรัฐมอนทานา (แผนกเฮเลนา) พิพากษาว่าบทบัญญัติดังกล่าวไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญเฉพาะส่วนที่เป็นการขยายความว่าห้ามทำเอ็กซีทโพลภายในระยะ 200 ฟุตเท่านั้น

ปัจจุบันประมวลกฎหมายของมลรัฐมอนทานา (Montana Code Annotated 2005) มาตรา 13-35-211 ดังกล่าวมิได้มีการกำหนดห้ามทำเอ็กซีทโพลแต่อย่างใด²⁸

(2) มลรัฐจอร์เจีย

แต่เดิมประมวลกฎหมายแห่งมลรัฐจอร์เจีย มาตรา 21-2-414 (a) ได้กำหนดห้ามทำเอ็กซีทโพลหรือโพลสำรวจความคิดเห็นสาธารณะกับผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งภายในระยะห่าง 250 ฟุตจากหน่วยเลือกตั้ง อย่างไรก็ตาม ในคดี National Broadcasting Company, Inc v. Max Cleland ลงวันที่ 13 มิถุนายน ค.ศ. 1988²⁹ ศาลแขวงเหนือประจำมลรัฐจอร์เจีย (แผนกแอตแลนต้า) พิพากษาว่าบทบัญญัตินี้ดังกล่าวชอบด้วยรัฐธรรมนูญเฉพาะในส่วนที่กำหนดให้ทำเอ็กซีทโพลเมื่อพ้นระยะห่าง 25 ฟุตจากทางออกของอาคารอันเป็นที่ตั้งของหน่วยเลือกตั้ง

ในปัจจุบันประมวลกฎหมายแห่งมลรัฐจอร์เจีย มาตรา 21-2-414 (a) ห้ามบุคคลใดทำเอ็กซีทโพลหรือโพลสำรวจความคิดเห็นสาธารณะกับผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยกำหนดระยะห่างเป็น 3 ระดับ คือ ภายใน 150 ฟุตจากบริเวณเขตรอบนอกอาคารอันเป็นที่ตั้งของหน่วยเลือกตั้ง ภายในหน่วยเลือกตั้ง และภายใน 25 ฟุตจากแนวตำแหน่งที่ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งลงคะแนนเสียงในหน่วยเลือกตั้ง³⁰

(3) มลรัฐวอชิงตัน

คดี The Daily Herald Company, American Broadcasting Companies, Inc., CBS Inc., National Broadcasting Company, Inc., and The New York Times Company, v.

²⁷ 699. F. Supp. 241; 1988 U.S. Dist. LEXIS 13024; 16 Media L. Rep. 1267.

²⁸ <<http://data.opi.state.mt.us/bills/mca/13/35/13-35-211.htm>>.

²⁹ 697 F. Supp. 1204; 1988 U.S. Dist. LEXIS 11795; 15 Media L. Rep. 2265.

³⁰ <<http://www.legis.ga.gov/legis/GaCode/?title=21&chapter=2§ion=414>>.

Ralph Munro ลงวันที่ 2 พฤศจิกายน ค.ศ. 1984³¹ โจทก์ฟ้องว่าบทบัญญัติมาตรา 29.51.020 (1)(e) แห่งประมวลกฎหมายของมลรัฐวอชิงตัน ค.ศ. 1983 ที่กำหนดห้ามทำเอ็กชิตโพลในระยะห่าง 300 ฟุตจากบริเวณหน่วยเลือกตั้งไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 1 และรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 14 ศาลแขวงตะวันตกประจำมลรัฐวอชิงตัน (แผนกทาโคมา) พิพากษาว่าบทบัญญัติดังกล่าวไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

ต่อมาโจทก์ได้อุทธรณ์คำพิพากษาดังกล่าวต่อศาลอุทธรณ์ภาค 9 แห่งสหรัฐอเมริกา ซึ่งศาลอุทธรณ์เห็นว่าบทบัญญัติดังกล่าวไม่เพียงแต่เป็นการจำกัดการเข้าไปในบริเวณสถานที่เลือกตั้งเท่านั้น แต่เป็นกรณีการจำกัดเสรีภาพในการพูด เพราะเป็นการจำกัดโอกาสในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งกับผู้ทำโพล และปิดกั้นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ได้จากการทำโพล ตลอดจนเป็นการจำกัดในสาระสำคัญ อันมิใช่เป็นการจำกัดในเรื่องเวลา สถานที่ หรือวิธีการ นอกจากนี้ การขยายความกฎหมายดังกล่าวว่าเป็นการกระทำเพื่อปกป้องบูรณภาพของการเลือกตั้งและระดับการมีส่วนร่วมของผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ศาลเห็นว่าการอ้างประโยชน์ทั่วไปของการคุ้มครองผู้ลงคะแนนเสียงจากการจู่โจมใจภายนอกไม่เป็นเหตุเพียงพอที่จะจำกัดเสรีภาพในการพูด³²

ผลจากคำพิพากษาคดีนี้ กฎหมายของมลรัฐวอชิงตัน (The Revised Code of Washington) ในปัจจุบันได้ตัดข้อความที่ห้ามทำเอ็กชิตโพลออกไปดังที่ปรากฏในมาตรา 29A.84.510³³

แม้ว่าศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกาไม่ได้มีการพิพากษาคดีที่เกี่ยวข้องกับการทำเอ็กชิตโพล แต่อาจพอสันนิษฐานได้ว่าการจำกัดการทำเอ็กชิตโพลต้องกำหนดขอบเขตให้แคบพอที่จะไม่ถึงกับเป็นการจำกัดสาระสำคัญของเสรีภาพในการพูด³⁴

สำหรับการควบคุมการรายงานผลการสำรวจความคิดเห็นหรือโพลในสหรัฐอเมริกานั้น คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการสำรวจความคิดเห็นสาธารณะ (National Council on Public Poll หรือ NCPP) และสมาคมอเมริกันว่าด้วยการสำรวจความคิดเห็นสาธารณะ (The American

³¹ 747 F.2d 1251; 1984 U.S. App. LEXIS 17085; 11 Media L. Rep. 1033.

³² John D. Zelezny, *Communications Law : Liberties, Restraints and the Modern Media*, 4th ed. (Toronto: Wadsworth, Thomson Learning, 2004), p. 227.

³³ <<http://apps.leg.wa.gov/RCW/default.aspx?cite=29A.84.510>>.

³⁴ John D. Zelezny, *supra* note 32. p. 227-228.

Association for Public Opinion Research หรือ AAPOR) ได้กำหนดมาตรฐานในการรายงานผลการสำรวจว่าควรมีรายละเอียดดังนี้³⁵

- (1) บุคคลหรือสถาบันที่ให้ทุนสนับสนุน ซึ่งจะมีผลต่อความเชื่อถือของผู้อ่านที่มีผลต่อการสำรวจ
- (2) วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์ เนื่องจากความคิดเห็นของบุคคลอาจเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลา ดังนั้น จึงต้องมีการระบุวัน เดือน ปีที่สัมภาษณ์เพื่อให้ทราบว่าเป็นความคิดเห็นในช่วงเวลาใด
- (3) วิธีการสุ่มหรือเลือกตัวอย่าง ทำให้ทราบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มตัวแทนที่ดีของประชากรหรือไม่
- (4) วิธีการเก็บข้อมูล เช่น การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ การสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า หรือการสำรวจทางไปรษณีย์ ซึ่งวิธีการเหล่านี้มีผลต่ออัตราการตอบกลับ ความน่าเชื่อถือ และความถูกต้องแม่นยำของผลที่จะได้รับ
- (5) สถานที่เก็บข้อมูล ทำให้ทราบว่าผลการสำรวจสะท้อนความคิดเห็นส่วนใหญ่ของกลุ่มเป้าหมายได้หรือไม่
- (6) ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ช่วยให้เห็นว่าเป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการสำรวจหรือไม่
- (7) จำนวนตัวอย่าง หรือขนาดของกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่จะถูกสอบถาม
- (8) คำถามจริงที่ใช้ถามในเรื่องที่รายงานผล ทำให้สามารถตรวจสอบความเป็นกลางของสื่อมวลชนได้ เช่น คำถามมีลักษณะชี้นำคำตอบ หรือเปิดโอกาสให้ตอบตามความคิดเห็นอย่างอิสระ เป็นต้น
- (9) การระบุจำนวนผู้ตอบคำถามชุดย่อย เพราะเป็นคำถามเฉพาะสำหรับผู้ที่สามารถตอบได้เท่านั้น
- (10) ร้อยละของจำนวนผู้ตอบคำถามที่ใช้เป็นฐานในการสรุปผลการสำรวจ เพื่อเป็นการสะท้อนผลการสำรวจว่าเป็นความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างหรือไม่

³⁵ พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 1*, น. 20-21; ธีรพจน์ จินดาเดช, “ภาพลักษณ์สวนดุสิตโพล ในมุมมองบรรณาธิการข่าวและหัวหน้าข่าวการเมือง หนังสือพิมพ์รายวัน.” รายงานโครงการเฉพาะบุคคล วารสารศาสตร์มหาบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549, น. 33-34.

(11) ค่าความคลาดเคลื่อน หรือค่าความเชื่อมั่นของการสำรวจ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่ควรหลีกเลี่ยงในการรายงาน เพราะจะทำให้ผู้อ่านทราบว่าผลที่ปรากฏอาจเปลี่ยนแปลงตามค่าความคลาดเคลื่อนที่กำหนด

3.2 ประเทศอังกฤษ

ในช่วงที่ประเทศอังกฤษยังไม่มีกฎหมายห้ามการรายงานผลของโพล การที่สื่อมวลชนรายงานผลของโพลอย่างแพร่หลายนั้น ก่อให้เกิดปัญหาการใช้โพลอย่างไม่เข้าใจและไร้ขอบเขตจำกัด ทำให้สำนักโพลตระหนักถึงความไม่สามารถควบคุมเนื้อหาของการรายงานข่าว ตลอดจนการพาดหัวข่าวเกี่ยวกับผลโพลของสื่อมวลชนได้ สำนักโพลชั้นนำในอังกฤษ (MORI, Gallup, NOP, Harris) จึงมีการร่วมกันร่างข้อตกลงสำหรับเป็นแนวทางปฏิบัติในปี ค.ศ. 1971 โดยมีเนื้อหาอาทิ การรายงานผลโพลของสื่อมวลชนต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการสุ่มตัวอย่าง ขนาดตัวอย่าง วันที่เก็บข้อมูล ใครเป็นผู้ทำการสำรวจ ในกรณีที่ผู้ตอบคำถามเกี่ยวกับความตั้งใจไปเลือกตั้ง หากมีผู้ตอบว่าจะไม่ไปเลือกตั้งหรือยังไม่ตัดสินใจจะเลือกใครมีจำนวนมาก ข้อเท็จจริงนี้ก็ต้องตีพิมพ์ด้วย หรือกระทั่งห้ามตีพิมพ์ผลการสำรวจที่บอกว่าเป็นการสำรวจทั่วทั้งประเทศแต่มีผู้ตอบคำถามน้อยกว่า 1,000 คน นอกจากแนวปฏิบัติดังกล่าวแล้ว ในปี ค.ศ. 1986 สมาคมวิจัยตลาดแห่งอังกฤษ (The Market Research Society of Great Britain) ก็ได้ตัดสินใจติดตั้ง “hotline” ในการให้ข้อมูลเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับโพลแก่สื่อมวลชนอีกด้วย³⁶

สำหรับกฎหมายที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการทำและเผยแพร่ผลการเลือกตั้งของประเทศอังกฤษนั้น แต่เดิมกฎหมายว่าด้วยผู้แทนราษฎร ค.ศ. 1983 (Representation of the People Act 1983) บัญญัติห้ามมิให้มีการสื่อสารใด ๆ เกี่ยวกับผู้สมัครในบริเวณหน่วยเลือกตั้ง ซึ่งรวมถึงการทำโพลก่อนเข้าคูหา (Entrance Poll)³⁷

อย่างไรก็ตาม กฎหมายฉบับดังกล่าวได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในปี ค.ศ. 2000 โดยกำหนดบทบัญญัติใหม่ซึ่งจำกัดการเผยแพร่ผลเอ็กซิตโพลก่อนสิ้นสุดการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ทั้งนี้ การจำกัดการเผยแพร่ผลเอ็กซิตโพลดังกล่าวเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลหรือเอกสารที่ได้จากการ

³⁶ ธัญลักษณ์ เหลืองวิสุทธิ, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 8, น. 48.

³⁷ ณรงค์เดช สรุโฆษิต, "ห้ามทำโพลเลือกตั้งชั่วคราวรัฐธรรมนูญ," <http://www.law.chula.ac.th/th/pong_law/poll.htm>.

สอบถามผู้ลงคะแนนหลังจากที่ได้ลงคะแนนแล้ว หรืออาจจะเป็นผลที่ได้มาจากการคาดการณ์จากข้อมูลเช่นนั้นก็ตาม หากผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าวจะต้องโทษปรับสูงสุดไม่เกินระดับ 5 และโทษจำคุกสูงสุดไม่เกิน 6 เดือน ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 66A³⁸ ดังนี้

“มาตรา 66A

(1) ในกรณีการเลือกตั้งซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรานี้ ห้ามมิให้ผู้ใดเผยแพร่สิ่งต่อไปนี้ก่อนสิ้นสุดการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

(a) แถลงการณ์ใด ๆ เกี่ยวกับการลงคะแนนเสียงของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้มาจากการสอบถามผู้มีสิทธิเลือกตั้งภายหลังลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง หรือ

(b) การทำนายผลการเลือกตั้งโดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งภายหลังลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

(2) มาตรานี้ใช้บังคับถึง

(a) การเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา และ

(b) การเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในอังกฤษและเวลส์

(3) ผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติ (1) ข้างต้น ต้องระวางโทษปรับสูงสุดไม่เกินระดับ 5 ของอัตราโทษปรับมาตรฐาน หรือจำคุกเป็นระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน

(4) ในมาตรานี้

การทำนาย หมายความว่ารวมถึง การคาดการณ์

การเผยแพร่ หมายความว่า ทำให้แพร่หลายสู่สาธารณชนเป็นการทั่วไป หรือ ส่วนใดส่วนหนึ่งของสาธารณชน ไม่ว่าจะโดยรูปแบบใดและโดยการสื่อความหมายใด

การอ้างอิงใด ๆ ถึงผลการเลือกตั้งเป็นการอ้างอิงผลการเลือกตั้งทั้งหมดหรือเพียงเท่าที่เกี่ยวข้องกับผู้สมัครคนหนึ่งคนใดหรือผู้สมัครทั้งหมด”

จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นแสดงว่าหลักเกณฑ์ในเรื่องโพลเลือกตั้งของประเทศอังกฤษนั้น กรณีโพลก่อนการเลือกตั้งสามารถทำและเผยแพร่ได้ ส่วนกรณีเอ็กซิทีฟโพลไม่ห้ามทำแต่ห้ามเพียงการเผยแพร่ผลเอ็กซิทีฟโพลก่อนสิ้นสุดการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเท่านั้น

³⁸ <<http://www.opsi.gov.uk/ACTS/acts2000/00002--i.htm#sch6>>.

3.3 ประเทศเยอรมัน

กฎหมายเลือกตั้งของสหพันธรัฐ ค.ศ. 2002 (Federal Electoral Law 2002) หรือ (2002 Bundestag election) ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเผยแพร่ผลของการสำรวจการเลือกตั้งไว้ในมาตรา 32 วรรคสอง³⁹ ซึ่งบัญญัติว่า “การเผยแพร่ผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้มีสิทธิเลือกตั้งหลังจากลงคะแนน ในเรื่องเนื้อหาของการตัดสินใจในการลงคะแนน ไม่อนุญาตให้กระทำได้ก่อนหน้าที่กำหนดเวลาการลงคะแนนเลือกตั้งจะสิ้นสุดลง” จากบทบัญญัติดังกล่าวเป็นกรณีที่กฎหมายห้ามเฉพาะการเผยแพร่อิเล็กทรอนิกส์ก่อนสิ้นสุดระยะเวลาเลือกตั้งเพียงกรณีเดียวเท่านั้น ไม่ได้ห้ามทำอิเล็กทรอนิกส์แต่ประการใด

ส่วนในข้อบังคับว่าด้วยการเลือกตั้งของสหพันธรัฐ (Federal Electoral Regulations) ส่วนที่ 2 การเตรียมการเลือกตั้ง (Section II Preparation for the Election) ส่วนย่อยที่ 5 หน่วยเลือกตั้ง, ระยะเวลาเลือกตั้ง (Subsection V Polling Stations, Polling Hours) มาตรา 47 วรรคหนึ่ง⁴⁰ กำหนดระยะเวลาเลือกตั้งคือเวลาตั้งแต่ 8.00 - 18.00 น. ดังนั้น กฎหมายเลือกตั้งของสหพันธรัฐเยอรมันจึงห้ามเผยแพร่อิเล็กทรอนิกส์ก่อนเวลา 18.00 น. ของวันเลือกตั้ง

หากกรณีฝ่าฝืนหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดจะต้องได้รับโทษตามที่กฎหมายเลือกตั้งของสหพันธรัฐบัญญัติไว้ในมาตรา 49a⁴¹ ดังนี้

“มาตรา 49a การกระทำที่เป็นการละเมิดกฎหมาย

การกระทำดังต่อไปนี้เป็นการละเมิดกฎหมาย

1. . . .
2. ผู้ที่ฝ่าฝืนมาตรา 32 วรรคสอง โดยเผยแพร่ผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้มีสิทธิเลือกตั้งหลังจากลงคะแนน ในเรื่องเนื้อหาของการตัดสินใจลงคะแนนก่อนหน้าที่กำหนดเวลาการลงคะแนนเลือกตั้งจะสิ้นสุดลง

การฝ่าฝืนกฎหมายตามวรรคหนึ่ง ข้อ 2. ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 50,000 ยูโร

. . .”

³⁹ <<http://www.iuscomp.org/gla/statutes/BWG.htm#ToC34>>.

⁴⁰ <http://www.bundeswahlleiter.de/rechtsgr/e/bwo2_e.htm#47>.

⁴¹ <<http://www.iuscomp.org/gla/statutes/BWG.htm#ToC58>>.

เมื่อพิจารณากฎหมายเลือกตั้งของสหพันธรัฐเยอรมันแล้วเห็นได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์เดียวกันกับประเทศอังกฤษ กล่าวคือ ห้ามเพียงการเผยแพร่อิเล็กทรอนิกส์ก่อนสิ้นสุดระยะเวลาการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งกรณีเดียวกันนั้น

3.4 ประเทศฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศสมีกฎหมายที่เกี่ยวกับการทำและเผยแพร่โพลเลือกตั้ง คือ กฎหมายเกี่ยวกับการจัดพิมพ์และการเผยแพร่ผลการสำรวจความเห็นสาธารณะ ค.ศ. 1977 (Loi relative à la publication et à la diffusion de certains sondages d'opinion)⁴² ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวตราขึ้นเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ของการสำรวจความเห็นสาธารณะทางการเมืองให้สอดคล้องกัน โดยกำหนดให้มีรายละเอียด ข้อมูล และขั้นตอนในการดำเนินการที่เป็นไปในทำนองเดียวกันเพื่อให้ประชาชนที่อาศัยผลการสำรวจความเห็นสาธารณะได้ข้อมูลที่ต้องการและตรงตามความเป็นจริงมากที่สุดในการประกอบการตัดสินใจโดยมีสาระสำคัญดังนี้⁴³

(1) ขอบเขตของกฎหมาย

กฎหมายฉบับนี้จะใช้เฉพาะแต่กับการจัดพิมพ์และการเผยแพร่ผลการสำรวจความเห็นสาธารณะเกี่ยวกับการออกเสียงประชามติ การเลือกตั้งประธานาธิบดี การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น และการเลือกตั้งตัวแทนสภายุโรปเท่านั้น

(2) คณะกรรมการ

กฎหมายฉบับนี้กำหนดให้มีคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่งเพื่อดูแลเรื่องการสำรวจความเห็นสาธารณะโดยเฉพาะ คือ คณะกรรมการพิจารณาผลการสำรวจความเห็นสาธารณะ (la commission des sondages) ประกอบด้วยกรรมการจำนวน 9 คน ซึ่งแต่งตั้งโดยคณะรัฐมนตรีโดยมาจากสภาแห่งรัฐ ศาลฎีกา และศาลบัญชีในจำนวนเท่า ๆ กัน โดยการคัดเลือกภายในองค์กรและเสนอชื่อไปยังคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาแต่งตั้ง และคณะกรรมการมีวาระการดำรงตำแหน่ง 3 ปี มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

⁴² <<http://droit.org/jo/textes/ld.html>>.

⁴³ นันทวัฒน์ บรมานันท์, "ประเทศไทยควรมีกติกาการทำโพลหรือไม่," <<http://www.pub-law.net/article/ac020244.html>>, 1 มีนาคม 2544.

- ศึกษาและเสนอร่างกฎหรือข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจความเห็นสาธารณะ เพื่อให้การจัดพิมพ์และเผยแพร่ผลการสำรวจความเห็นสาธารณะเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายนี้ ร่างกฎหรือข้อบังคับต่าง ๆ จะต้องเสนอให้สภาแห่งรัฐดำเนินการออกเป็นรัฐกฤษฎีกาต่อไป

- กำหนดข้อความที่จะต้องแสดงหรือห้ามแสดงไว้ในผลการสำรวจความเห็นสาธารณะโดยต้องประกาศข้อความดังกล่าวไว้ในราชกิจจานุเบกษาด้วย

- กำกับดูแลให้บุคคลหรือองค์กรที่ทำการสำรวจความเห็นสาธารณะร่วมมือกันในรูปแบบต่าง ๆ หรือขัดขวางการทำการสำรวจความเห็นสาธารณะของบุคคลหรือองค์กรอื่น

(3) หลักเกณฑ์ทั่วไปในการสำรวจความเห็นสาธารณะ

กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการทำการสำรวจความเห็นสาธารณะไว้ดังนี้

(3.1) เนื้อหา ในการทำการสำรวจความเห็นสาธารณะเกี่ยวกับการออกเสียงประชามติเลือกตั้งประธานาธิบดี การเลือกตั้งสมาชิกสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น และการเลือกตั้งตัวแทนสภายุโรปตามกฎหมายนี้ ผู้จัดทำหรือเผยแพร่การสำรวจความเห็นสาธารณะจะต้องแจ้งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไปพร้อมกับผลการสำรวจที่ตีพิมพ์หรือเผยแพร่ คือ

- ชื่อขององค์กรหรือบุคคลที่ทำการสำรวจ
- ชื่อของผู้ให้ทำการสำรวจ
- จำนวนประชาชนที่ทำการสำรวจ
- วันที่ทำการสำรวจ

(3.2) การแจ้งคณะกรรมการ

ความสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการกับองค์กรหรือบุคคลผู้ทำการสำรวจความเห็นสาธารณะมีดังนี้

(3.2.1) ในการสำรวจความเห็นสาธารณะตามกฎหมายนี้ ผู้ทำการสำรวจความเห็นสาธารณะต้องแจ้งการสำรวจความเห็นสาธารณะไปยังคณะกรรมการว่าประสงค์จะทำการสำรวจความเห็นสาธารณะในกรณีใด หากไม่ดำเนินการแจ้งก็จะไม่สามารถดำเนินการจัดทำหรือตีพิมพ์เผยแพร่ความเห็นสาธารณะดังกล่าวได้

(3.2.2) องค์กรหรือบุคคลผู้ทำการสำรวจความเห็นสาธารณะจะต้องแจ้งข้อมูลต่าง ๆ ต่อไปนี้ต่อคณะกรรมการพิจารณาผลการสำรวจความเห็นสาธารณะ คือ

- วัตถุประสงค์ของการสำรวจความเห็นสาธารณะ
- หลักเกณฑ์และวิธีการในการเลือกตัวบุคคลเพื่อทำการสำรวจ

- วิธีการถามคำถาม
- จำนวนบุคคลที่ไม่ตอบคำถามแต่ละคำถาม
- วิธีการเผยแพร่ผลการสำรวจความเห็นสาธารณะ

คณะกรรมการมีอำนาจที่จะกำหนดให้องค์กรหรือบุคคลที่ทำการสำรวจความเห็นสาธารณะพิมพ์หรือเผยแพร่สิ่งใดสิ่งหนึ่งดังกล่าวก่อนแล้วข้างต้นเผยแพร่ออกไปพร้อมกับผลการสำรวจความเห็นสาธารณะได้

(3.3) องค์กรหรือบุคคลผู้ทำการสำรวจความเห็นสาธารณะจะต้องให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการด้วยการให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจความเห็นสาธารณะตามที่คณะกรรมการร้องขอต่อคณะกรรมการ

(3.4) คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบว่าการสำรวจความเห็นสาธารณะได้ทำตามกฎหมายและหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกำหนดหรือไม่

(3.5) องค์กรผู้ทำหน้าที่เผยแพร่ผลการสำรวจความเห็นสาธารณะทำการเผยแพร่ผลการสำรวจความเห็นสาธารณะที่ไม่ได้ดำเนินการตามกฎหมายหรือระเบียบของคณะกรรมการจะต้องทำการเผยแพร่คำสั่งของคณะกรรมการที่มีผลต่อการสำรวจความเห็นสาธารณะนั้นตามคำขอของคณะกรรมการ

(3.6) คำสั่งของคณะกรรมการพิจารณาผลการสำรวจความเห็นสาธารณะอาจถูกตรวจสอบได้โดยศาลปกครอง

(4) การห้ามการเผยแพร่ผลการสำรวจความเห็นสาธารณะ

ในส่วนของ การห้ามเผยแพร่ผลการสำรวจความคิดเห็นนั้น กฎหมายฉบับดังกล่าวกำหนดห้ามเผยแพร่ผลการสำรวจความคิดเห็นก่อนการเลือกตั้ง 7 วัน รวมทั้งห้ามพิมพ์และเผยแพร่ผลการสำรวจความคิดเห็นระหว่างเวลาเลือกตั้งด้วย

ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายฉบับดังกล่าวในปี ค.ศ. 2002 โดยลดระยะเวลาในการห้ามการเผยแพร่ผลของการสำรวจความคิดเห็นลงจากเดิม 7 วันก่อนการเลือกตั้งเป็น 24 ชั่วโมงหรือ 1 วันก่อนการเลือกตั้ง⁴⁴ ดังที่ปรากฏในส่วนที่ 4 ข้อกำหนดพิเศษที่ใช้ในช่วงการเลือกตั้ง (Section IV : Disposition spéciales applicables en période électorale) มาตรา 11 วรรคแรกบัญญัติไว้ว่า “วันก่อนการเลือกตั้ง ห้ามมีการโฆษณา เผยแพร่ และแสดงความคิดเห็นใด ๆ เกี่ยวกับการทำโพลตามที่ได้ระบุไว้ในมาตรา 1 แต่หากเป็นการกระทำที่เกิดก่อนวันก่อนมีการเลือกตั้งนั้น

⁴⁴ Frits Spangenberg, *supra* note 23.

สามารถกระทำได้” และในวรรคท้าย บัญญัติว่า “ข้อห้ามเช่นว่านี้ไม่นำไปใช้กับกรณีการประกาศผลการเลือกตั้ง หรือการดำเนินการใด ๆ ที่กระทำขึ้นภายหลังจากการปิดการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง” ดังนั้น การทำโพลเลือกตั้งของประเทศฝรั่งเศสกฎหมายกำหนดกรณีโพลก่อนการเลือกตั้งให้ทำได้ แต่ห้ามเผยแพร่ก่อนวันเลือกตั้ง 1 วัน ส่วนเอ็กซิตโพลนั้นกฎหมายก็ไม่ได้กำหนดห้ามทำเพียงแต่ห้ามเผยแพร่ก่อนปิดการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

(5) บทกำหนดโทษ

มีบทลงโทษผู้ไม่ทำตามกฎหมายฉบับนี้ในหลายกรณี เช่น ผู้ที่ตีพิมพ์หรือเผยแพร่ผลการสำรวจความเห็นสาธารณะโดยมิได้ทำตามกฎหมายกำหนด เช่น ไม่มีการแจ้งชื่อขององค์กรหรือบุคคลที่ทำการสำรวจ ชื่อของผู้ให้ทำการสำรวจ จำนวนประชาชนที่ทำการสำรวจ วันที่ทำการสำรวจ หรือบทลงโทษผู้ที่ตีพิมพ์หรือโฆษณาผลการสำรวจความเห็นสาธารณะที่สร้างขึ้นอย่างเป็นเท็จ หรือบทลงโทษผู้ที่ไม่ยอมเผยแพร่คำสั่งของคณะกรรมการเกี่ยวกับการชี้แจงข้อเท็จจริงของผลการสำรวจความเห็นสาธารณะรายหนึ่งรายใด เป็นต้น และนอกจากนี้ เมื่อศาลสั่งลงโทษผู้กระทำผิดตามกฎหมายฉบับนี้ยังมีการกำหนดให้ต้องตีพิมพ์หรือเผยแพร่คำพิพากษาศาลกรณีดังกล่าวด้วยวิธีการเดียวกันกับที่ได้มีการตีพิมพ์หรือเผยแพร่ผลการสำรวจความเห็นสาธารณะที่ถูกตัดสินว่าทำผิดกฎหมายฉบับนี้ไปแล้ว

3.5 ประเทศไทย

ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการทำและการเผยแพร่โพล มีเพียงประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้งจำนวน 4 ฉบับ ที่กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการทำและการเผยแพร่โพลเลือกตั้งตามลำดับ ดังนี้

(1) ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง การสอบถามผู้มีสิทธิเลือกตั้งว่าลงคะแนนให้ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดเมื่อพ้นบริเวณที่เลือกตั้ง ลงวันที่ 3 มกราคม 2544⁴⁵ ซึ่งห้ามเฉพาะการเผยแพร่ผลเอ็กซิตโพลในระหว่างเวลา 08.00 – 15.00 น. ของวันลงคะแนนเลือกตั้ง โดยกำหนดไว้ในข้อ 3⁴⁶ ของประกาศฯ

⁴⁵ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 118 ตอนที่ 1 ก, 4 มกราคม 2544, น. 2

⁴⁶ ข้อ 3 ห้ามประกาศ โฆษณา หรือกระทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นที่เข้าใจว่าผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดได้รับคะแนนเท่าใด ระหว่างเวลา 08.00 – 15.00 น. ของวันลงคะแนนเลือกตั้ง

(2) ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง ห้ามโฆษณาหาเสียงและห้ามขาย จำหน่าย แจกจ่าย หรือจัดเลี้ยงสุราก่อนวันลงคะแนนเลือกตั้งใหม่หนึ่งวันจนถึงวันลงคะแนนเลือกตั้ง และห้ามสอบถามผู้ลงคะแนนเลือกตั้งในบริเวณหน่วยเลือกตั้งว่าลงคะแนนให้ผู้สมัครคนใด ลงวันที่ 27 มกราคม 2544⁴⁷ โดยในข้อ 5⁴⁸ ของประกาศฯ กำหนดห้ามทำเอ็กซีทโพลและห้ามเผยแพร่ผลเอ็กซีทโพลในระหว่างเวลา 08.00 – 16.00 น. ของวันลงคะแนนเลือกตั้ง

(3) ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง การห้ามประกาศ โฆษณา หรือกระทำ ด้วยประการใด ๆ ให้เป็นที่เข้าใจว่าผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดได้รับคะแนนเท่าใด ลงวันที่ 18 มกราคม 2545⁴⁹ ซึ่งมีผลเป็นการยกเลิกประกาศฯ ฉบับแรก โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับการห้ามเผยแพร่ผลของโพลนับแต่วันที่มีประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งจนถึงเวลา 15.00 น. ของวันลงคะแนนเลือกตั้ง กล่าวคือ ประกาศฉบับนี้กำหนดห้ามเผยแพร่โพลก่อนการเลือกตั้งและเอ็กซีทโพลจนกว่าจะสิ้นสุดการลงคะแนนเสียงในวันเลือกตั้ง ดังที่ปรากฏในบทบัญญัติข้อ 3⁵⁰ ของประกาศฯ

(4) ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง การห้ามประกาศ โฆษณา หรือกระทำ ด้วยประการใด ๆ ให้เป็นที่เข้าใจว่าผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดได้รับคะแนนเท่าใด ในการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2546 ลงวันที่ 19 มิถุนายน 2546⁵¹ ซึ่งประกาศฉบับนี้กำหนดให้ยกเลิกประกาศฉบับที่ 3 ลงวันที่ 18

⁴⁷ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 118 ตอนที่ 6 ก, 1 กุมภาพันธ์ 2544, น. 1-2

⁴⁸ ข้อ 5 ห้ามมิให้ผู้ใดสอบถามผู้ลงคะแนนเลือกตั้ง ในบริเวณหน่วยเลือกตั้งว่าลงคะแนนให้ผู้สมัครคนใด

ห้ามมิให้ผู้ใดประกาศ โฆษณา หรือกระทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นที่เข้าใจว่าผู้สมัครคนใดได้รับคะแนนเท่าใด ระหว่างเวลา 08.00 – 16.00 นาฬิกา ของวันลงคะแนนเลือกตั้งใหม่

⁴⁹ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 119 ตอนที่ 11 ก, 29 มกราคม 2545, น. 7

⁵⁰ ข้อ 3 ห้ามประกาศ โฆษณา หรือกระทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นที่เข้าใจว่าผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดได้รับคะแนนเท่าใด นับแต่วันที่ มีประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้ง จนถึงเวลา 15.00 น. ของวันลงคะแนนเลือกตั้ง

⁵¹ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 58 ก, 20 มิถุนายน 2546, น. 13-14

มกราคม 2545 และยังคงเป็นประกาศที่มีผลใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน โดยในข้อ 4⁵² ข้อ 5⁵³ และข้อ 6

⁵⁴ กำหนดหลักเกณฑ์ในการห้ามเผยแพร่ผลโพลทั้งโพลก่อนการเลือกตั้งและเอ็กซิตโพล

นอกจากนี้ คณะกรรมการการเลือกตั้งได้มีมติในคราวประชุมคณะกรรมการการเลือกตั้ง ครั้งที่ 114/2547 เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2547 ห้ามทำเอ็กซิตโพลโดยให้เหตุผลว่าเป็นกรณีที่ขัดต่อ มาตรา 6 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 ที่บัญญัติว่า “การเลือกตั้งให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ” ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจึงไม่สามารถเปิดเผยผลการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งได้ และหากการกระทำดังกล่าวเข้าข่ายเป็นการโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งโดยวิธีการใด ๆ อันเป็นคุณสมบัติที่ห้ามผู้สมัครในวันเลือกตั้ง ก็ย่อมเป็นความผิดตามมาตรา 61 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545⁵⁵

เมื่อพิจารณาประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง การห้ามประกาศ โฆษณา หรือกระทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นที่เข้าใจว่าผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดได้รับคะแนนเท่าใด ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นประกาศฉบับที่มีผลใช้บังคับในปัจจุบันประกอบกับมติคณะกรรมการการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2547 แล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดห้ามเผยแพร่โพลก่อนการ

⁵² ข้อ 4 ห้ามมิให้ผู้สมัครหรือผู้ใดประกาศ โฆษณา หรือกระทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นที่เข้าใจว่าผู้สมัครหรือพรรคการเมืองใดได้รับคะแนนเท่าใด ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา นับแต่วันที่มีประกาศพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้ง จนถึงเวลา 15.00 น. ของวันลงคะแนนเลือกตั้ง

⁵³ ข้อ 5 ห้ามมิให้ผู้สมัครหรือผู้ใดประกาศ โฆษณา หรือกระทำด้วยประการใด ๆ ให้เป็นที่เข้าใจว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งใดได้รับคะแนนเท่าใด ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น นับแต่วันที่มีประกาศให้มีการเลือกตั้ง จนถึงเวลา 15.00 น. ของวันลงคะแนนเลือกตั้ง

⁵⁴ ข้อ 6 กรณีตามข้อ 5 หากเป็นการเลือกตั้งอันเนื่องมาจากการครบวาระการดำรงตำแหน่งของสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำภายในหกสัปดาห์ก่อนวันครบวาระการดำรงตำแหน่ง จนถึงเวลา 15.00 น. ของวันลงคะแนนเลือกตั้ง

⁵⁵ หนังสือด่วนมาก ที่ ลต 0601/8536 ลงวันที่ 27 สิงหาคม 2547

เลือกตั้งและห้ามทำและเผยแพร่เอกสารโพล ที่มีข้อควรพิจารณาถึงความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
ทั้งในทางรูปแบบและในทางเนื้อหา ดังที่ผู้เขียนจะได้วิเคราะห์ในบทต่อไป